

Date: 13th February-2026

IMKONIYATI CHEKLANGAN O'QUVCHILAR UCHUN ZAHIRIDDIN
MUHAMMAD BOBUR HAYOTI VA IJODINI O'RGANISH METODIKASI:
INKLYUZIV YONDASHUV ASOSIDA

Gaziyeva Gavhar To'liqjonovna

Respublika Imkoniyati cheklangan shaxslar
uchun ixtisoslashtirilgan maxsus texnikum
ona tili va adabiyot fani o'qituvchisi

Annotatsiya: Mazkur maqolada imkoniyati cheklangan o'quvchilarga Zahiriddin Muhammad Bobur hayoti va ijodini o'rgatishning ilmiy-metodik asoslari tahlil qilinadi. Inklyuziv ta'lim sharoitida adabiyot fanini o'qitishning samarali usullari, differensial yondashuv, moslashtirilgan o'quv materiallari hamda pedagogik texnologiyalardan foydalanish masalalari yoritiladi. Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatadiki, Bobur merosini inklyuziv metodlar asosida o'rganish o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi.

Kalit so'zlar: ta'lim, maxsus pedagogika, differensial yondashuv, adaptiv metod, Bobur, Boburnoma, adabiyot o'qitish metodikasi.

Kirish. Zamonaviy ta'lim tizimida inklyuzivlik tamoyili asosiy ustuvor yo'nalishlardan biri hisoblanadi. Inklyuziv ta'lim – bu barcha bolalarning, jumladan, imkoniyati cheklangan o'quvchilarning teng ta'lim olish huquqini ta'minlashga qaratilgan pedagogik jarayondir. Adabiyot fanini o'qitish jarayonida tarixiy shaxslar hayoti va ijodini o'rganish o'quvchilarning ma'naviy-axloqiy dunyoqarashini shakllantirishda muhim ahamiyatga ega. Shu jihatdan, Zahiriddin Muhammad Bobur shaxsiyati alohida ilmiy va tarbiyaviy qimmatga ega.

Kirish

Bobur hayoti va ijodining pedagogik ahamiyatini tahlil qilish, inklyuziv ta'lim sharoitida adabiyot o'qitish metodlarini aniqlash, moslashtirilgan o'quv materiallarini ishlab chiqish bo'yicha tavsiyalar berish, tajriba-sinov natijalarini tahlil qilish, tadqiqot metodlari, ilmiy-pedagogik adabiyotlarni tahlil qilish-kuzatish, suhbat, tajriba-sinov ishlari, qiyosiy tahlil

Asosiy qism

Zahiriddin Muhammad Bobur hayoti va ijodining ilmiy-pedagogik ahamiyati Bobur 1483-yilda Andijon shahrida tug'ilgan. U temuriylar sulolasining vakili bo'lib, yoshligidan ilm-fan va san'atga qiziqqan. Bobur murakkab siyosiy jarayonlar sharoitida yashagan bo'lsa-da, ijodiy faoliyatini to'xtatmagan. Uning mashhur asari-Boburnoma-tarixiy-badiiy qomusiy asar bo'lib, unda Afg'onistan, India va Movarounnahr hududlarining siyosiy, geografik hamda madaniy hayoti batafsil tasvirlangan. Mazkur mavzu orqali o'quvchilarda: vatanga muhabbat, iroda va sabr, ilmga hurmat, estetik tafakkur rivojlanadi.

Ilg'or pedagogik texnologiyalarni qo'llash mexanizmi. Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari (AKT). Maxsus texnikum sharoitida quyidagilar samarali: multimedia taqdimotlar, interaktiv doska, audio matnlar (Boburnoma parchalarini eshittirish), qisqa videodarslar, bu usullar eshitish, ko'rish va kinestetik qabul qilish imkoniyatlarini uyg'unlashtiradi.

Differensial va adaptiv ta'lim texnologiyasi.

Har bir o'quvchining psixofiziologik imkoniyatlari inobatga olinadi: yengil daraja: bobur hayotiga oid asosiy faktlar. O'rta daraja: asardan mazmuniy tahlil. Yuqori daraja: bobur shaxsiyatiga mustaqil baho berish. Adaptiv baholash tizimi o'quvchining individual yutuqlarini inobatga oladi.

Interfaol metodlar. Maxsus texnikumlarda quyidagi metodlar samarali: "Aqliy hujum", "Klaster" texnologiyasi, "B-B-B" (Bilaman – Bilishni istayman – Bildim) jadvali, rolli o'yin (Bobur obrazini sahnalashtirish), interfaol metodlar o'quvchilarni dars jarayoniga faol jalb qiladi.

Modul va kompetensiyaviy yondashuv. Dars jarayoni modul asosida tashkil etiladi:

1-modul: Bobur hayoti. 2-modul: Bobur ijodi. 3-modul: Boburnoma tahlili
Kompetensiyalar: axborot bilan ishlash, muloqot kompetensiyasi, ijtimoiy-faol fuqarolik kompetensiyasi.

Dars jarayonining texnologik modeli: bosqich, metod, texnologiya, natija, motivatsiya, video lavha, AKT, qiziqish uyg'otish, anglash, klister, interfaol tushunishni chuqurlashtirish, mustahkamlash, test, adaptive, individual baholash, refleksiya -B-B-B jadvali, kompetensiyaviy, o'z-o'zini tahlil, tajriba natijalari.

Ilg'or pedagogik texnologiyalar qo'llangan darslarda: o'quvchilarning faolligi, mustaqil fikrlash rivojlanadi, mavzuni o'zlashtirish darajasi yaxshilanadi, psixologik ishonch kuchayadi. Bobur ijodining tarbiyaviy jihatlari: Vatanga sadoqat, qat'iyat va sabr, ilmga hurmat, tabiatga mehr, estetik tafakkur

Inklyuziv ta'lim sharoitida o'qitishning nazariy asoslari

Imkoniyati cheklangan o'quvchilar bilan ishlashda quyidagi tamoyillar muhim: individual yondashuv, psixologik qo'llab-quvvatlash, moslashtirilgan o'quv dasturi, ko'rgazmalilik tamoyili, adabiyot darslarida murakkab tarixiy matnlarni soddalashtirish, asosiy mazmunni ajratib berish, qisqa va tushunarli jumladan foydalanish samarali natija beradi.

Amaliy metodik tavsiyalar. Differensial topshiriqlar: Yengil daraja: Bobur haqida asosiy faktlarni aniqlash. O'rta daraja: Boburnoma dan qisqa parchani tahlil qilish. Yuqori daraja: Bobur shaxsiyatiga baho berish.

Vizual vositalar: Xaritalar, rasmi slaydlar, tarixiy joylar tasviri

Interaktiv metodlar: "Aqliy hujum", "Klaster", Rolli o'yin (Bobur obrazini sahnalashtirish)

Axborot-kommunikatsiya texnologiyalari: multimedia taqdimotlar, audio she'rlar, qisqa videolavhalar, tajriba, sinov natijalari. Tajriba-sinov ishlari davomida inklyuziv metodlardan foydalangan holda o'qitilgan sinflarda: o'quvchilarning mavzuga qiziqishi oshadi, matnni tushunish darajasi yaxshilanadi. ijtimoiy faollik kuchayadi, natijalar shuni ko'rsatdiki, moslashtirilgan pedagogik texnologiyalar imkoniyati cheklangan o'quvchilarning bilim samaradorligini oshirishga xizmat qiladi.

Xulosa

Zahiriddin Muhammad Bobur hayoti va ijodini inklyuziv ta'lim tamoyillari asosida o'qitish samarali pedagogik natijalarni beradi. Differensial yondashuv, vizual materiallar va interaktiv metodlar imkoniyati cheklangan o'quvchilarning bilim olish jarayonini yengillashtiradi hamda ularning ma'naviy rivojlanishiga ijobiy ta'sir ko'rsatadi. Bobur merosi yosh avlodni, jumladan, imkoniyati cheklangan o'quvchilar uchun ham ma'naviy barkamollik manbai bo'lib xizmat qiladi. Interfaol metodlar va kompetensiyaviy ta'lim esa imkoniyati cheklangan o'quvchilarning bilim olish jarayonini sezilarli darajada yaxshilaydi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR:

- 1.Zahiriddin Muhammad Bobur. Boburnoma.
- 2.Umumiy pedagogika va inklyuziv ta'lim bo'yicha ilmiy manbalar.
- 3.O'zbekiston Respublikasi ta'lim to'g'risidagi me'yoriy hujjatlar.
- 4.Adabiyot o'qitish metodikasi bo'yicha zamonaviy tadqiqotlar.